

## **Teksten Memory Walk 2025**

### **Sites of Memory / Theater Rotterdam**

#### Fiona Dekkers

Een stad waarin veel samenkomt. Ik zie culturen, kleuren, gewoontes en blikken in al hun verschillen door elkaar heen leven. In hun dagelijkse automatisme en zo gewoon dat het is. Het is. De Chinese eettent op de hoek, Indiaas verderop en daartegenover de spot voor mijn haarproducten en braiding hair. Ik ben onder de indruk van de kleurrijkheid van de stad.

Ik luister naar een podcast. "Direct na het afschaffen van de slavernij werd het slavernijverleden al herdacht, maar toen we erachter kwamen dat wij eigenlijk de bad guys van dit verhaal waren, stopten we met de herdenking."

Ik ben verbaasd. Het verbaast me. Hun verbazing over de rol van Nederland in de slavenhandel verbaast me. Het verbaast me, dat de reactie die na hun verbazing komt het afschaffen van de herdenking is. Het verbaast me dat we het verleden met trots dragen als wij de redders en de helden van het verhaal zijn. En het verbaast me dat we diezelfde geschiedenis, zodra die ten nadele is van ons, zo graag willen verstoppen.

Ergens misschien ook wel tekenend voor hoe ik mijn verbeelding moet gebruiken om die geschiedenis verstoppt onder de hoge moderne gebouwen van de stad te zien.

#### Jeannie Zuiderwijk

Het liefst ga ik op in jouw allernieuwste gebouwen  
hedendaagse architectuur  
opgebouwd op grond waar laag voor laag  
wij bouwen op  
op wat? Op wie?  
wie tekent op  
wie tekent en schrijft op, wie leest?  
door wiens ogen kijk jij?  
hoe luister jij?  
hoor jij de mix die ik ben, die zich weerspiegelt als je uitkijkt op het water in jouw haven  
waar alle geschiedenissen samen komen  
Rotterdam  
een verhaal kent veel kanten, onder en boven de zeespiegel  
Mijn Indische vader aan wal, zijn krachtige, jongemannen voet aan grond op  
onwetend land, in een haven waar mijn moeders voorouders in statige herenhuizen heersten  
hoe hoor jij mijn verhaal in de continue geluiden van heien en graven en bouwen van nieuwe mijlpalen?  
Op wat? Op wie?

### Dylan Kuiper

Het eerste wat in mij opkomt, is dat ik niet had verwacht dat deze stad zo'n diepe connectie heeft met het slavernijverleden. Rotterdam draagt zoveel geschiedenis met zich mee — geschiedenis die nog steeds zichtbaar is in de stad. Maar als je je daar niet bewust van bent, dan zie je alleen een standbeeld. Alleen een gebouw. Terwijl er achter die objecten zoveel verhalen schuilgaan.

Wat ik ook interessant vind, is dat als je niemand om je heen hebt om hierover mee te praten, je eigenlijk heel weinig weet van wat er werkelijk gebeurd is. Ik merk dan hoe onwetend ik eigenlijk ben — simpelweg omdat dit gesprek in mijn omgeving weinig tot niet gevoerd wordt.

In plaats van dat het stadhuis voor mij alleen maar een stadhuis is, zie ik nu zoveel meer. Het roept vragen bij me op. Ik probeer me in te beelden hoe mensen toen leefden, hoe er gevochten is, waarom mensen bepaalde keuzes maakten — en vooral: hoe ze die keuzes konden maken.

Voelden ze daar iets bij? Gingen hun daden puur over geld? Is het mogelijk dat een mens compleet gevoelloos is tegenover anderen? Dat iemand totaal geen empathie voelt voor een hele gemeenschap?

Ik bevind me altijd in een soort dualiteit.

Ja, ik praat hier graag over.

Ja, ik wil horen wat anderen denken.

Maar verwacht niet per se een emotionele reactie van mij.

Dat betekent niet dat ik niet erken dat wat er is gebeurd zwaar fucked up is. Maar ik ben geen slachtoffer. Ik ben nu geboren, in deze tijd.

### Michael Wanga

Rotterdam!! The place to be! Ik ben altijd fan geweest van deze stad. Een plek die zich toch iets anders beweegt dan de steden en culturen die ze om haar heen heeft. Naar mijn mening, de enige stad in heel Nederland, die zich authentiek modern opstelt. Keeping it real is really real in Roffa.

Dat ik zelf niet hier woon is een toeval. Mijn beste vriend, mijn vader en best veel goede kennissen, waren voor mij allemaal van Curacao, naar rotterdam verhuisd, maar voor mijn studie en die van mijn toenmalige partner, werden we elders aangenomen.

Elke kans dat ik krijg, om rotterdam beter te leren kennen, omarm ik.. zelfs wanneer ik erachter kwam dat onder de grandiositeit van de herbouwing, ook een diepere laag verborgen lag.. Wat is deze laag, en wat betekent het voor mij, voor ons, en wat kunnen we ervan leren voor de toekomst?

1 op de 8! 1 op de 8! Deze stad draagt de sporen van ons koloniale verleden in de bevolking waar 1 op de 8 Rotterdammers voorouders heeft die ooit tot slaaf gemaakt zijn. De naam Rotterdam reisde in de koloniale tijd de hele wereld over. Via de scheepvaart, de handel, vestigingen van handelsposten en plantages, investeerders en verzekeraars en de export van bewerkte suiker en tabak. Op Sint-Eustatius en in Makassar, Indonesië, zijn forten naar Rotterdam vernoemd. Meerdere plantages in de Caribische koloniën droegen de naam Rotterdam en de hoofdplaats van het Surinaamse district Nickerie werd Nieuw Rotterdam genoemd.

De schepen de Stadt Rotterdam, de Erasmus van Rotterdam en de Moorshoofd van Rotterdam waren slavenschepen die tot slaafgemaakte Afrikanen naar het Caribisch gebied transporteerden. Op de Surinaamse plantages gaven planters tientallen tot slaaf gemaakte mannen en jongens de naam Rotterdam, vaak verkort tot Lottam.

#### Lied 'Ode aan Lottam'

E ta mi ruman, bo kasá  
Hòmbu firme, ma su nomber ta hortá  
Lotham Lotham  
Nan ta yamabu Lotham

Brothers and friends  
To them we're all the same  
Give them any opportunity  
They'll take away your name  
Lotham, now your name is Lotham  
Lotham  
Is my brother  
It's your father  
Sons of mothers  
That they took away in chains  
(Took away to claim)

Is my brother  
Maybe your lover  
Claimed by others  
Now they will never be the same  
Never be the same

#### Jeannie Zuiderwijk

Dit is het Stadhuis, voor wie het nog niet wist  
Gemeentehuis van Rotterdam, kan niet missen

*Deze teksten mogen niet hergebruikt worden voor publicatie of anderszins.*

Nee, Rotterdam is niet neutraal geweest

Voor jullie rechts, in een nis, zien jullie het beeld van Johan van Oldenbarnevelt, een bekende Rotterdammer, oprichter van de VOC; de Vereenigde Oost-Indische Compagnie, de eerste multinational die handelde in lichamen  
Boven het balkon zien jullie vijf hoofden, in het midden dat van Johan van der Veeke, oprichter van de Rotterdamse Rekenkamer van de VOC, hij berekende hoeveel de lichamen voor de handel kosten, en helemaal links voor het gebouw, zien we het beeld van Hugo de Groot, hij had zijn eigen idee over slavernij, gebaseerd op de juridische kant. Helemaal tegen slavernij was hij dus niet.

Haar naam is Hermina Emerentia Hollert, zij is geboren in 1791 hier, in Rotterdam. In 1840 sloot zij zich aan bij het Rotterdam Ladies Anti-Slavery Committee, een groep vrouwen die campagne voerde voor de afschaffing van slavernij in de Nederlandse koloniën. Samen met 129 andere vrouwen schreef zij een brief aan Koning Willem II.

En het hielp! Hoewel de Koning hen de mond snoerde, was hun actie de start van burgeractivisme in Nederland. In de brief schreven zij: 'zonder zijn vrijheid is een mens niet meer dan een bloot werktuig...' Ze vroegen aandacht voor hun eigen emancipatie, en kwamen vooral op voor de bevrijding van vrouwen die tot slaaf waren gemaakt.

Dit is de Coolsingel  
Valt niet zo veel over te zeggen  
Kapitalisme  
Tja hier kan je shoppen  
Gewoon lekker shoppen. Niks mis mee  
Goeie broek trouwens  
Nice

Laten we vooropstellen dat slavernij geen bijzondere vinding van de Europeanen is geweest. Het bestond al. Om het voorbeeld van Azië te geven, toen de Portugezen en later de Nederlanders in Azië aankwamen om de dure specerijen te roven, stuitten ze op samenlevingen waar al uitgebreid slavernij bestond en overal slavenmarkten waren.

Fiona Dekkers

Yusu? Slavenmarkten?

Dylan Kuyper

Maar er is wel één heel opmerkelijk punt wat ik hier wil aanstippen. Want terwijl de

*Deze teksten mogen niet hergebruikt worden voor publicatie of anderszins.*

VOC op uitgebreide schaal tot slaaf maakten ging kopen en gebruiken aka misbruiken, was hier in Nederland of in de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden slavernij verboden.

Michael Wanga

Ah, dus op het moment dat je buiten je eigen landsgrenzen gaat, is het kennelijk toegestaan. Hypocriet

Jeannie Zuiderwijk

Verderop is de bijenkorf kan je ook shoppen

Oh ja naast het stadhuis is Macdonalds. Daar heeft Romana gewerkt.

Kan je eten

Ik eet geen vlees, maar ze hebben daar echt wel hele goeie vega burgers

Dat is de Meent kan je ook shoppen.

Wat de Europeanen wel in het leven hebben geroepen is het winstgevend oogmerk.

Fiona Dekkers

Nee klopt klopt. Dat was er nog niet. Slavernij was niet een hele bedrijfstak, niet een hele industrie. Dat is het grote verschil. Wat er gebeurde toen de Europeanen zich met slavernij gingen bemoeien in de andere werelddelen, is dat het een instituut werd. Het werd zeg maar geïnstitutionaliseerd. Zeg maar. Het werd echt grootschalig. Zeg maar, zeker in Afrika werd de Trans-Atlantische slavenhandel een industrie.

Dylan Kuyper

En wat er ook bijkwam op het moment dat de Europeanen op grote schaal mensen gingen verhandelen, is het raciale element.

Michael Wanga

Ja klopt. Ja klopt. Het raciale element. Dus de ontheemding,

Jeanie Zuiderwijk

het raciale element

Fiona Dekkers

en de grootschaligheid, dat zijn de grote verschillen.

Dylan Kuyper

Dat is het grote verschil. De witten hadden de slavernij geïndustrialiseerd. Wat? Ik herhaal: de witten hadden de slavernij geïndustrialiseerd.

Michael Wanger

Mi karni no ta aki

*Deze teksten mogen niet hergebruikt worden voor publicatie of anderszins.*

Ta foi djaleu nan sa disidi  
Ku mi destino, nan komersio  
I na nada otro lo mi wordu distingui

### Jeannie Zuiderwijk

Het eerste bedrijf dat ooit naar de beurs ging, was de VOC. Voor de hele Nederlandse economie waren de inkomsten uit de slavernij zo'n 5,2 procent van het bruto binnenlandsproduct. Niet zo groot zou je zeggen. Maar absoluut onmisbaar voor de opbouw van een land. Zeggen dat de slavernij niet bijgedragen heeft aan de welvaart van Nederland is als zeggen dat de we de Rotterdamse haven wel kunnen schrappen.

Over die haven: De koloniale producten als cacao, suiker en tabak moesten voor handel verder dan Nederland vervoerd worden. Door de ligging aan de Maas, was Rotterdam perfect voor dat transport.

Aan de overkant zien we de Book store with the big ABN AMRO logo on the roof. Menig stad in Nederland had een specialisme in de koloniale tijd. Amsterdam (kuch kuch/beep) was het financieel hart, vanuit Middelburg vertrokken veel schepen, Wat had Rotterdam? Verzekeringen. De ASR en de ABN AMRO, om er twee te noemen. Mochten de tot slaafgemaakte mensen ontvoerd worden door andere witte kolonisten, sterven in een storm of vermoord worden door de scheepsbemanning omdat zij in opstand kwamen, dan keerden verzekeraars circa 250 gulden per persoon uit aan de verzekerden. Dit stond gelijk met de verwachte 'verkoopwaarde' in de Nederlandse koloniën.

Marijtje is een meisje uit de 17e eeuw. Marijtje heeft een aandeel. Een gewone meid in de gouden eeuw, een gewone ordinaire Hollandse dienstmeid van een of andere gouverneur hier in Nederland. Marijtje had niet zoveel, maar ze had een verzekering, een garantie voor een opbrengst van slavernij. Een aandeel in de handel en wij nu ook.

### Fiona Dekkers

Of het nu gaat om de handel in grondstoffen – zij het, nootmuskaat, mensen, goud, cacao, kobalt, lithium of koffie – is nooit gestopt. Het kapitalisme viert hoogtij. Steeds meer. Vraatzucht.

### Jeannie Zuiderwijk

Geld stinkt!  
het riekt naar valse beloften  
geld stinkt  
Het riekt naar onwetendheid  
Kop in het zand  
Witte onschuld

*Deze teksten mogen niet hergebruikt worden voor publicatie of anderszins.*

Michael Wanga

Foi na e otro banda di mundu, mi destino ta wordu deskribi  
I mi problema lo keda bira mas grandi, paso ami no lo baha na rudia ni risibi

Nan ta lanta bini huntu, dal un koffie, prepara papel  
Pa papia number, bestia I hende. Si nan por a wak mi, nan kurpa lo kue rél

Pero nunca nos lo topa  
Nunka lo nan bisami dikon  
Nunka lo mi por kambia nan menta  
I nunka nan lo ke mi bon

Paso ta sen so,  
Sen nan ke mira  
Sen pa pone nan mundu bira  
Ni mes sen pa kria famia  
Esaki ta sen pa status i pone kos bria  
Pe sen ei mes nan lo kibra mi pia  
Pa tenemi swak, sin por krea alegria

Mi karni no ta aki, foi djaleu nan a disidi  
Kon pa sistematikamente habuzami  
Paso ta mi alma so nan ke dispidi  
Pero nos tin plan paambio, nos no ta tuma mas

Havenlied / Jeannie Zuiderwijk

Hoe water verstaat  
Hoe water verslindt  
Hoe water weerspiegelt  
Hoe water verbindt  
Hoe jij en ik water  
Hoe water ons voedt

*Deze teksten mogen niet hergebruikt worden voor publicatie of anderszins.*

Hoe water onthoudt  
Van zout en van zoet

Michael Wanga

Laman ta duna  
Laman ta tuma  
Laman ta kita  
Laman ta ta

Ta su misterio  
Ku dios a duna  
Pesun ku purba  
Biba di dje

Fiona Dekkers

Het is spannend hoeveel verdeeldheid het soms creëert om het hierover te hebben. Hoe het mensen tegenover elkaar zet in plaats van naast elkaar. En het is logisch, want het er is, vandaag de dag, nog steeds zoveel om je boos en verdrietig over te voelen. Hier in Nederland, maar ook aan de andere kant van de wereld. Je voelt je soms zo klein en machteloos. Hoewel ik denk dat we door naast elkaar te staan in plaats van tegenover elkaar we al zoveel sterker zijn dan we denken. Door zacht te blijven naar elkaar en nieuwsgierig naar de wereld.

Jeannie Zuiderwijk

ik vind mezelf steeds het meest in het zoeken  
daar waar ik het weten loslaat, opensta en ontdek  
precies daar tussen aankomst en vertrek  
in het onderweg zijn  
in het haven vinden  
ik heb geluisterd en het raakt  
ik leer steeds meer en verwonder  
er is geen einde  
het zwijgen van mijn voorouders, hun verhaal witgekalkt  
wit geverfd

Dylan Kuyper

Ik wil, en ik vind... ja sorry man mensen, maar eerlijk is eerlijk — ik eís het.  
Laten we proberen écht te luisteren naar elkaar.  
Niet alleen horen wat iemand zegt... maar echt luisteren.  
Hoor je die ander ook?  
Niet gelijk je mening willen geven.

*Deze teksten mogen niet hergebruikt worden voor publicatie of anderszins.*

Niet gelijk denken dat wat jij vindt belangrijker is dan wat er op dat moment gedeeld wordt.

Luister. Hoor. Voel. Zie.

#### Michael Wanga

I like Rotterdam's proposed cycle.. Break it down, we build it back better. I love the culture of togetherness that came from it. But I'm worried about the initial cover up. How responsibility was shifted one last time before it became inevitable.

That fear should be removed, there is no place for it. The new Rotterdam is a place for everyone, so get with the program. Embrace the pain of the past as well as the promise of a brighter future.

#### Fiona Dekkers

We weten het niet allemaal al. Het is niet zo zwart wit. Er is zoveel grijs gebied. Er is zoveel verschil in persoonlijke ervaringen en meningen over hoe iets wel of niet hoort. En het ding is: we gaan het ook niet eens worden met elkaar. Dat hoeft ook niet. Maar wees nieuwsgierig, blijf zacht en wordt niet zo verhard door dit alles. Maar ja, dat is wel makkelijk gezegd ja.

Een lange weg te gaan en een lange zal het blijven.

Maar 1 ding weet ik wel: ik kan het niet alleen

Onze kracht en doorzettingsvermogen, halen we uit de mensen om ons heen

De mensen die ons voorgingen en de mensen die nog komen gaan

#### Dylan Kuyper

Er leven biljoenen mensen op deze wereld.

Allemaal met hun eigen realiteit.

Sommige zijn door soortgelijke dingen gegaan — anderen totaal niet.

En dat is logisch.

Maar dat ik of jij het niet hebben meegemaakt,

betekent niet dat het niet gebeurd is.

Er is iets gebeurd.

En het was zwaar. Het draagt lading met zich mee.

Dat is de realiteit. Punt.

Ook al zijn we anders opgegroeid,

ook al komen we van andere plekken,

ook al hebben we andere roots, andere struggles, andere herinneringen —

kan ik jou dan nog steeds écht horen?

Want eerlijk... als mensen zoeken we allemaal naar een vorm van respect

wanneer we met elkaar communiceren.

*Deze teksten mogen niet hergebruikt worden voor publicatie of anderszins.*

Jeannie Zuiderwijk

de wereld leren zien door de ogen van een witte moeder  
maar mijn geraamte spreekt de taal van mijn vader; bahasa  
ik vind mezelf steeds het meest in daar waar ik loslaat en uitreik naar een nieuwe  
haven  
wij zijn samen in die verbinding  
hatiku adalah (didalam) hatimu  
mijn hart is jouw hart

Dylan Kuyper

Ik hoef het niet met je eens te zijn, en jij niet met mij.  
Ik hoef jouw realiteit niet over te nemen, en jij de mijne niet.  
Jij en ik kunnen niet voelen wat de ander heeft meegemaakt,  
zolang we niet door dezelfde route zijn gegaan.  
Maar wat ik wél kan doen —  
is medeleven tonen.  
Begrip tonen.  
Respect geven.  
Jou het gevoel geven dat je gezien wordt.  
En misschien zelfs even de vraag stellen: wat heb je nodig?

Michael Wanga

The more they try to burry, the more they make you carry. There is no place for that  
in our mutual tomorrow. We will no longer ignore the pain of another even if it's far  
removed from our own reality. We are the people who will shape the next 100 years,  
and we better act like it.

Niun hende no por bini pa kambia kos pabo, tanten ku bo no ke kambia kos pa bo  
mes. Responsabilidat pa kambia futuro ta den un i tur su man, pues den dibo tambe.  
Kiko e kuenta lo ta ku bo lo konta bo yunan? Bo nietunan? Kiko lo bo por muestra  
nan, pa inspira nan pa sigi ku e lucha? Of e lucha ta kaba na abo? Kiko lo bo konta  
nan? How did the fight end? Union ta hasi forsa, un man mester laba otro  
Mi kurason, mi ta ofrese, pa duna mi mannan kurashi pa hasi loke tin meste

Does knowledge equal power? Does the truth set free? Who does the truth set free?

Jeannie Zuiderwijk

leren van het luisteren  
naar de erfenis om ons heen  
die weerklinkt in ons hart, in dansende voeten, in rusteloze handen  
in onze genen  
want diegene  
die vertellen kon

*Deze teksten mogen niet hergebruikt worden voor publicatie of anderszins.*

vertelt niet meer

Ik hoor je, oma  
Ik hoor je, moeder  
in de stenen  
hoor ik wenen  
in gebouwen  
hoor ik rouwen  
gefluister in het duister  
verhalen die gezegd  
verhalen die verteld  
verhalen die gehoord  
ongestoord